

Empedoklés z Akragantu

Zlomky DK 31 B

(*Provizorium s použitím stávajících českých překladů, nejvíc Karla Svobody*)

B 1 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum VIII, 60

Pausaniás byl jeho miláček, jak tvrdí Aristippos a Satyros; svou báseň *O přírodě* mu věnoval těmito slovy:

Poslyš mne, Pausanio, ty bystrého Anchita synu!

B 2

Těsné jsou totiž nástroje rozeseté po [lidských] údech,
doráží na ně též mnoho otupujících strastí.

[Lidé] umírají brzo, a když spatřili zaživa jen malou část života,
zvednou se do výše jako dým,

odletí pryč a jen o tom vědí, s čím setkal se každý,
když porůznu bloudil, a přece se chlubí, že našli celek.

Nemožno věru lidem jej vidět neb slyšet neb myslí
pochopit. Ty však, který ses takto odloučil od nich,
dovíš se, arci ne více, než lidská moudrost se zvedne.

B 2 /1 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos VII, 122-124

B 3 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos VII, 122

(...)

Jejich šílenství však odvráťte, bohové, od mého jazyka,
ze zbožných úst pak svádějte čistý pramen!

A tebe, nejslavnější bělostná panenská Múso,
vzývám, ... (?)

pošli mi od Zbožnosti snadno řiditelný vůz!

Tebe však ať nepřemohou květy slavných poct
k tomu, abys je sbíral a mluvil snad z drzosti více,
nežli se sluší, a chtěl pak na trůně moudrosti sedět.

Nýbrž nástrojem každým vždy pozoruj, jak se to jeví:
nevěř zraku více než je vhodné v poměru k sluchu,
ani sluch hlučný nestav ty výš než jazyka zřejmost,
víře v ostatní údy též nebraň, kdekoli cesta
k poznání vede, a tak vše pozoruj, jak se to jeví!

B 4 = Kléméns Alex., Stromata V, 18,4 (př. Matyáš Havrda)

Ovšemže ničemný člověk nevěří těm, kdo jsou nad ním;
tobě však velí jistá záruka od naší Músy:
poznáš, až se ti v útrokách rozloží tento náš výklad.

Ničemní lidé podle Empedoklea obvykle chtějí vzít pravdu do vlastních rukou, protože nemají víru.

B 5 = Plútarchos, Quaestiones conviv. VIII, 8, 1; 728e (př. K. Svoboda)

(...)

... v mlčící mysli skryj mlčky!

B 6 = Áetios I, 3, 20 (A 33). Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos X, 315

Nejprve poslyš, které jsou čtyři kořeny všeho:
zářivý Zeus a Héra životodárná i Hádés,
také Néstis, jež svými slzami prameny živí.

B 7 = Hésychios, Lexicon, heslo *agenéta*

Nezrozené: prvky; u Empedoklea.

B 8 = Plútarchos, Adv. Col. 10; 1111f. Áetios I, 30, 1 (Dox. 326, 10) př. K. Svoboda

(...)

Jiného cosi ti povím, že u žádné smrtelné věci
není rození, není též konce v záhubné smrti,
nýbrž je míšení jen a vzájemné střídání věcí
smíšených, avšak lidé to rozením nazývají zvykli.

B 9 = Plútarchos, adv. Col. 11; 1113a-b

Kdykoliv v člověku smísí se živly a na světlo vyjdou
anebo v divoké zvěři neb v keřích anebo v ptácích,
tehdy říkají lidé, že vznikly věci, a zase,
když se rozloučí živly, tu mluví o zhoubné smrti;
nejmenují to správně, než sám tak ze zvyku mluvím.

B 10 = Plútarchos, adv. Col. 11; 1113a

... smrt ... mstící...

B 11 = Plútarchos, adv. Col. 12; 1113c

Hloupí! Vždyť jejich myšlenky nemají dosah ...,
doufají, že vzniká, co dříve nebylo,
nebo zase, že něco zcela hyna a zaniká.

B 12 = Pseudo-Aristotelés, de MXG 2, 6; 975b1; Filón Alex. De aetern. mundi 2; p. 3, 5 Cum.

Vždyť není možné, aby něco vzniklo z toho, co není,
a stejně neslýchaný i nemožný je zánik toho, co je,
neboť bude vždy tam, kde je někdo umístil.

B 13 = Áetios I, 18, 2 (Dox. 316, 1); Pseudo-Aristotelés, de MXG 2, 28; 976b 26

Ve veškerenstvu se nenachází prázdnota ani přebytek.

B 14 = Pseudo-Aristotelés, de MXG 2, 28; 976b 23

Ve veškerenstvu není prázdnota, jak by tam tedy něco přišlo?

B 15 = Plútarchos, adv. Col. 12; 1113d

(...)

Žádný moudrý muž by v rozvaze nemyslel,
že pokud zde lidé žijí, tedy co nazývají životem,
že jsou jen po tuto dobu, co snášejí dobré a špatné,
že však dříve než vznikli a [poté,] co se rozpadli, nejsou už nic.

(...)

B 16 = Hippolytos Rom., Refutatio VII, 29 (p. 211 W.)

(...)

Neboť jak bylo dříve, tak i bude; nikdy, myslím,
nebude nesmírný život (*aión*) zbaven tohoto obojího.

(...)

B 17 (př. K. Svoboda)

Dvojí ti vyložím věc: hned vyroste z mnohého jedno,
aby samotné bylo, a hned se zas rozpadne v mnohé.

Dvojí je věcí smrtelných vznik i úpadek dvojí:
jeden spojením všeho se tvoří a zaniká zase,
druhý, když vyrostl, opět se rozletí rozpadem všeho.

Toto střídání stálé se nikdy nemůže skončit:
jednou veškery věci se Láskou spojují v jedno,
po druhé zase všechno to rozdělí nenávist Sváru.

Takovým způsobem, pokud se rodí z mnohého jedno,
pokud z jednoho rozpadlého zas vychází mnohé,
potud vznikají věci a život nemají stálý;
pokud však v střídání svém se nikdy nezastavují,
potud v okruhu bytí jsou vždycky nepohnutelné.

Nuže poslyš má slova, neb učením sílí ti mysl!
Jak jsem již dříve pravil, když vytkl jsem výkladů účel,

dvojí ti povím já věc: hned vyroste z mnohého jedno,
aby samotné bylo, a hned se zas rozpadne v mnohé:
oheň, vodu i zemi a vzduchu nesmírnou výši;
od nich je oddělen záhubný Svár, jenž všude je stejný,
v nich však přebývá Láska, jež stejná je na dél i na šíř.
Pohlédni na ni svou myslí a neseď s užaslým zrakem!

O Lásce všichni vědí, že v lidské údy je vrostlá,
lidé jí milostně cítí a svorně konají činy,
Afroditou ji zvou a jindy Radostí zase.
Ale že mezi živly se otáčí, nepoznal žádný
smrtelník. Ty však poslyš teď neklamnou cestu mé řeči!
Všechny ty živly jsou sobě rovny i stejného stáří,
avšak každý z nich jiný má úřad i povahu jinou,
střídavě také vlády se zmocňují v oběhu času.
Mimo ně nevzniká nic a nic také nemůže přestat,
vždyť kdyby hynuly stále, již dávno bylo by po nich.
Čím by se zvětšil vesmír a odkud by mohlo to přijít?
Jak pak by mohl on zhynout, když bez oněch živlů nic není?
Nikoliv, ony jen jsou a vzájemně obíhajíce
stanou se tím a zas oním a přece jsou veskrze stejné.

B 17 /4 = Kléméns Alex., Stromata V, 15, 4

Empedoklés mezi počátky (*archai*, principy) zahrnuje i přátelství (*Filotés*), čímž má na mysli jakousi spojující lásku:

Pohlédni na ni svou myslí a neseď s užaslým zrakem.

B 19 = Plútarchos, De prim. frig. 16; 952b

(...)

... přilnavou Láskou ...

B 20 = Simplicios, In Physica 1124, 9 (podle př. K. Svobody)

(...)

Na mase lidských údů je možno to nejlépe vidět:
jednou se veškery údy, jež lidské dostaly tělo,
Láskou spojují v jedno, když život raší a kvete,
po druhé zlými Sváry jsou od sebe roztrhovány,
odděleně pak bloudí a po jednom na břehu žiti.
U keřů je tomu stejně i u ryb bydlících v moři,
stejně i u horských zvířat a u perutnatých ptáků.

B 21 = Simplicios, In Physica 159, 13 (př. K. Svoboda)

(...)

Nuže pozoruj slov mých dřívějších tohoto svědka,
chybí-li podobě živlů snad něco v minulé řeči!
Pozoruj slunce, jež všude je teplé a na pohled bílé,
dále to nesmrtelné, co smáčí teplo a záře,
potom dešťovou vláhu, jež všude je temná a chladná,
konečně tuhé a pevné ze země vzcházejí věci.

Ve Sváru všechno toto se tvarem různí a dělí,
avšak v Lásce se sejde a po sobě vzájemně touží.
Z toho pochází všechno, co bylo, co jest i co bude:
vyrostli z toho stromy i muži, jakož i ženy,
dále čtvernožci, ptáci i ryby, jež ve vodě žijí,
boží též dlouhověcí a poctami nade vše slavní.

Tyto jen kořeny jsou a vzájemně obíhajíce
mají vždy podobu jinou, neb tolik se míšením mění.

B 22 /1 = Theofrastos, De sensu 16 (př. K. Svoboda)

Neboť ty kořeny – Slunce a Země, obloha, moře –

všechny spojeny svorně jsou se všemi částkami svými,
kolik jich na zemi vyrostlo, když tam zahrnány byly.
Právě tak, cokoli více se hodí k míšení, všechno
navzájem vyrovnala a spojila bohyně Lásky.
Naproti tomu prudce se potírá to, co se liší
od sebe nejvíce rodem a směsí i vtištěným tvarem;
je to neschopné spolu se pojit a velice bědné
z podnětu Sváru, jelikož on je původcem toho.

B 22 /2 = Simplikios, In Physica 160, 26

B 23 = Simplikios, In Physica 159, 27 (př. K. Svoboda)

(...)

Tak jako obětní dary když malíři malují pestře,
mužové, kteří svou vlohou jsou dobře umění znalí,
když tito rukama svýma se uchopí rozličných barev,
smísí je v souladu – od jedněch víc a od druhých méně –,
tvoří pak obrazy, které jsou podobny veškerým věcem,
robíce takto stromy a muže, jakož i ženy,
dále čtvernožce, ptáky a ryby, jež ve vodě žijí,
bohy též dlouhověké a poctami nade vše slavné:
tak ať nezmáhá mysl tvou klam, že odjinud vzešel
pramen smrtelných věcí, jež v nesmírném se jeví.
Nikoli, přesně to věz, vždyť od boha slovo jsi slyšel.

B 24 = Plútarchos, De defectu orac. 15; 418c

... aby se vrcholy dotýkaly jedny s druhými,
abych nevykonal pouze jednu cestu příběhů.

B 25 /1 = Platón, Gorg. 498e

B 25 /2 = Schol. in Plat. Gorg.

(...)

... vždyť to, co je třeba, je vhodné říci i dvakrát.

B 26 = Simplicios, In Physica 33, 18 (př. K. Svoboda)

(...)

Střídavě kořeny vlády se zmocňují v oběhu kruhu,
do sebe zanikají a rostou zas v střídání sudby,
neboť ony jen jsou a vzájemně obíhajíce

lidmi se stávají, jakož i plemy rozličných zvířat.

Jednou kořeny Láskou se spojují v jednotný útvar,
po druhé zase všechno to rozdělí nenávist Sváru,
jakmile srostlé v jedno to zcela podlehne opět.

Takovým způsobem, pokud se rodí z mnohého jedno,
pokud z jednoho rozpadlého zas vychází mnohé.

potud vznikají věci a život nemají stálý;

pokud však v střídání svém se nikdy nezastavují,

potud v okruhu bytí jsou vždycky v nepohnutelné.

[Doslovněji:

Po částech vládnou v oběhu kruhu,

do sebe navzájem zanikají a rostou v střídání sudby.

(...)]

B 27 (př. K. Svoboda)

Rychlé tam údy Slunce se nedají rozeznat nijak,

ani ne síla huňaté Země, ani ne moře:

takto okrouhlý Sfairos je vnořen v úkrytu pevném

Harmonie a pyšní se okolní osamělostí.

B 27 /1 = Plútarchos, De fac. lun. 12; 926d

B 27 /2 = Simplicios, In Physica 1183, 28

B 27a = Plútarchos, c. princip. philos. esse diss. 2; 777c

(...)

Ve Sfaira údech nezuří spor ani neblahý zápas.

B 28 = Stobaios, Anthologium I, 15, 2ab (I, 144, 20 W.)

Avšak odevšad je stejný [se sebou] a zcela bezmezný
okrouhlý Sfairos, vyniká okolní osamělostí.

B 29

Od zad mu přece neroste dvojitá větev,
nemá nohy, nemá hbitá kolena, nemá ani žádné pohlaví,
nýbrž byl Sfairos a [odevšad byl] roven sobě samému.

οὐ γὰρ ἀπὸ νώτοιου δύο κλάδοι αἰσσοῦνται,
οὐ πόδες, οὐ θοὰ γοῦν(α), οὐ μήδεα γεννήεντα,
ἀλλὰ σφαῖρος ἕνν καὶ <πάντοθεν> ἴσος ἑαυτῶι.

[př. K. Svobody:

Vždyť přece ani od zad mu neroste dvojitá větev,
nemá též nohou, ni hbitých kolen, ni plodného údu,
nýbrž měl kulový tvar a odevšad roven byl sobě.]

B 29 /1 = Hippolytos Rom., Refutatio VII, 29 (p. 212 W.)

B 30

Když se však Svár umocnil a vyrostl v údech [Sfaira?],
došel také poct, když se dovršil čas,
která jim oběma byla kdysi určena přísahou mocnou...

B 30 /1 = Aristotelés, Metaphysica II, 4; 1000b12

B 31 = Simplikios, In Physica 1184, 2 (sec. B 27, 4)

(...)

...protože údy boží se všechny postupně třásly.

B 33 = Plútarchos, De amic. mult. 5; 95a

Jako když se [fikovou šťávou?] bílé mléko srazí a spoutá...

B 34 = Aristotelés, Meteorologica IV, 4; 381b31

... spojí-li mouku vodou...

B 35 (podle př. K. Svobody)

Avšak já ještě jednou se vrátím na cestu zpěvů,
kterou jsem vyložil dříve, a z výkladu vyvedu výklad:
sotvaže sestoupil Svár až v nejnižší hlubinu smršti,
kdežto Láska se octla zas uprostřed onoho víru,
tu se v ní všechno to spojí, by stalo se jediným, ne však
naráz, neb dobrovolně se scházej odevšad prvky.

Z jejich smíšení vzešly pak tisíce smrtelných rodů,
přece však mezi tím, co se mísilo, zůstalo mnoho
nesmíšeného, co Svár ještě zdržoval, který se vznášel.
Neboť neustoupil on řádně na okraj kruhu,
nýbrž zčásti tam zůstal a z části odešel z údů;
při tom o kolik vždycky on odběhl, o tolik právě
postoupilo vždy vlídné a věčné úsilí Lásky.

V zápětí změněním cesty, co přivyklo nesmrtelnosti.
smrtelným stalo se ihned a z čistého smíšené vzniklo.
Z jejich smíšení vzešly pak tisíce smrtelných rodů,
mající rozličné podoby; div je to na pohled velký.

B 35 /1 = Simplikios, In De caelo 528, 30

B 35 /2 = Simplikios, In Physica 32, 11

B 36

Když se však scházely, Svár se na okraj stavěl.

B 36 /1 = Stobaios, Anthologium I, 10, 11 (p. 121, 14 W.), sec. B 6

B 37 = Aristotelés, De generatione et corr. II, 6; 333a35

Země pak roste, zvětšuje svůj tvar [?], vzduch roste vzduchem.

B 38 = Kléméns Alex., Stromata V, 48, 3

Dobrá, povím ti nejprve o Slunci [...] počátku,
povím ti, z čeho povstalo všechno, co nyní vidíš:
země, dmoucí se moře, vlahý vzduch ne aithér,
Titán, který to kolem dokola svazuje všechno.

B 39 = Aristotelés, De caelo II, 13; 294a 21 (př. K. Svoboda)

Jsou-li bez konce hlubiny země i rozsáhlý aithér,
jak to naplano prošlo již jazykem mnohých a bylo
vyřčeno ústy těch lidí, kdo z vesmíru viděli málo ...

B 40 = Plútarchos, De fac. in orb. lun. 2; 920c

(...)

...s ostrými střelami Slunce i laskavá Luna...

(...)

B 41 = Apollodóros, *Peri theón*, in Macrob., Sat. I, 17, 46 (př. K. Svoboda)

V sebe je shloučeno Slunce a po velké obloze kráčí.

B 42 = Plútarchos, De fac. in orbe lun. 16; 929c (př. K. Svoboda)

(...)

... zakryl paprsky Slunce,
zatím co kráčelo nad ním, a ze Země zatemnil tolik,
jakou právě měl šíři Měsíc ten jiskrnooký.

B 43 = Filón Alex., De providentia II, 70; ex armen. p. 92 Aucher (př. K. Svoboda)

(...)

Velký a široký Měsíce kruh když zasáhlo Slunce,
hned se vrátilo zpět, by v běhu dostihlo nebe.

B 44 = Plútarchos, De Pyth. orac. 12; 400b (př. K. Svoboda)

(...)

Na Olymp nebázlivou svou tváří paprsky vrhá.

B 45 = Achilleus Taitus, Isagoga excerpta 16; p. 43, 6 Maas (př. K. Svoboda)

Okrouhlé cizí světlo se otáčí okolo Země.

B 46 (př. K. Svoboda)

Tak jako hlavice kola se otáčí.

B 46 /1 = Plútarchos, De fac. in orbe lun. 9; 925b

B 47 = Anecd. Bekk. I, 337, 13 (př. K. Svoboda)

(...)

Neboť se Měsíc na svatý kruh vždy vladařův dívá.

B 48 = Plútarchos, Quaestiones Platonicae 3; 1006f (př. K. Svoboda)

(...)

Země pak působí noc, když se pod světlo sluneční staví.

B 49 = Plútarchos, Quaestiones convivales VIII, 3, 1; 720e

(...)

... noci opuštěné a slepé...

(...)

B 50 = Tzetzés, Alleg. O 83

(...)

Duha přináší z moře vítr neb veliký liják.

B 51 = Héródiános, Schematismi Hom. cod. Darmstadini in Sturzii Et. Gud. p. 745 (ad Et. M. p. 111, 10)

(...)

...rychle pak vzhůru oheň...

B 52 = Proklos, In Tim. II, 8, 26 Diehl

(...)

Pod zemí mnoho ohňů též hoří.

B 53 (př. K. Svoboda)

Neboť náhodou takto vzduch běžel, jindy zas jinak.

B 53 /1 = Aristotelés, De generatione et corr. II, 6; 334a 1

B 53 /2 = Aristotelés, Physica II, 4; 196a 19

B 54 = Aristotelés, De gen. et corr. II, 7; 334a 5 (př. K. Svoboda)

Do země vnikal vzduch zas dlouhými kořeny svými.

B 55 = Aristotelés, Meteorologica II, 3; 356a 24

... moře, jež potem je země.

B 56 = Héfaistión, Enchiridion de metris 1; p. 2, 13 Consbruch

Empedoklés:

Nárazem slunečních paprsků sůl se srazila pevně.

B 57

Mnoho bezkrkých hlav vyrostlo [ze země?],
nahé paže se toulaly zbavené ramen,
samotné zas bloudily oči, kterým chyběla čela.

B 57 /1 = Simplikios, In De caelo 586, 29

B 58 = Simplikios, in De caelo 587, 18

... ojedinělé pak bloudily údy...

B 59 (podle př. K. Svobody)

Když potom ještě více se utkával s daimonem daimón,
údy spadaly v jedno, jak právě se naskytl každý,
ale zároveň s tím pak vzniklo též jiného mnoho.

B 59 /1 = Simplikios, In De caelo 587, 20

(...)

když se potom daimón s daimonem ještě více mísil,

(...)

B 60 = Plútarchos, Adv. Colot. 28; 1123b (př. K. Svobody)

(...)

... matonohá a mnohoruká...

(...)

B 61 (př. K. Svoboda)

Tvorové s dvojí tváří a s dvojí hrudi tu vznikli,
dále potomci krav s hlavou lidskou a potomci lidí
s hlavou zas kraví, jakož i tvorové smíšení zčásti

z mužů, zčásti pak z žen a mající pohlaví stinné.

B 61 /1 = Ailianos Klaudios, De natura animalium XVI, 29

B 61 /2 = Simplikios, In Physica 371, 33

B 61 /3 = Aristotelés, Physica II, 7; 198b 29

B 62 /1 = Simplikios, In Physica 381, 29 (př. K. Svoboda)

(...)

Nuže poslouchej nyní, jak oheň, jenž vylučoval se,
noční výhonky nebohých žen a nebohých mužů
vyvedl – neboť není můj výklad bez cíle, není
neznalý. Nejprve hrubé jen tvary ze země rostly,
v obojím mající podíl, jak ve vodě, tak také v teple.
Do výše poslal je oheň, jenž přál si k stejnému přijít;
neměly ještě hlas ani líbeznou podobu údů,
neměly ani pohlaví, které je vlastní všem lidem.

(...)

B 63 = Aristotelés, De generatione animal. I, 18; 722b 10

Říká totiž, že při tom nastává spojení [částí] v mužském a ženském [semeni], celek že však není přítomný v žádném z nich:

Různá je přirozenost údů: jedna část v mužském semeni...

B 64 = Plútarchos, Quaest. natur. 21; 917c (př. K. Svoboda)

(...)

Na něho přichází touha, již pohledem vzpomínka budí [?].

B 65 = Aristotelés, De generatione animal. I, 17; 723a 23

... jak říká Empedoklés:

Semena v čistý se rozlila klín; když sejdou se s chladnem,
stanou se ženami, [když zase s teplem, stanou se muži.]

B 66 = Schol. Euripid. Phoen. 18

(...)

rozštěpený luh ... Afroditin.

B 67 = Galénos, Ad Hippocr. Epid. VI, 48 (XVII A; p. 1002 K)

(...) Empedoklés [to říká] takto:

V teplejší části totiž země zrodila samce [když přišlo do břicha?];
proto jsou muži tmaví a mají pevnější údy
a jsou i více zarostlí.

B 68 = Aristotelés, De generatione animal. IV,8; 777a 7

(...) Empedoklés však nesprávně předpokládal a také ne dobře přirovnal, když napsal, že se krev
Osmého měsíce v desátém dni v bílé [mléko, mlezivo?] změní.

B 71 = Simplikios, In De caelo 529, 28 (př. K. Svoboda)

Chybí-li ještě snad něco tvé důvěře ve věci tyto,
jak to že smíšením vody a země a vzduchu a Slunce
povstalo tolik tvarů i barev v pozemských věcech,
kolik jich nyní vyrostlo, když je tak sloučila Láska...

B 72 = Athénaios, Deipnosophistae VIII, 334b

(...)

jako i veliké stromy a v moři žijící kamaséni [druh ryb]...

B 73 = Simplikios, In De caelo 530, 5 (podle př. K. Svobody)

A o kousek dál [říká]:

Tak jako tehdy Kypris, když zemi smočila vláhou,
rychlému ohni dala ji zpevnit, o její tvary pečující...

B 74 = Plútarchos, Quaest. conv. V, 10, 4; 685f

(...)

... přivádí plémě nezpěvné ryb, jež jsou nadmíru plodné.

B 75 = Simplikios, In De caelo 530, 8 (př. K. Svoboda)

Ty věci, které uvnitř jsou pevné, zevně však řídké,
v dlaních když Kypridy tuto si získaly povahu chabou ...

B 76 /1 = Plútarchos, Quaestiones convivales I, 2, 5; 618b (př. K. Svoboda)

(...)

Na těžkých skořápkách vidíš to u zvířat bydlících v moři,
zejména u mořských mlžů a u želvy s kamennou kůží;

říká Empedoklés,

můžeš tam spatřit zemi, jak nejvýše na kůži leží.

B 77-78 /1 = Plútarchos, Quaestiones convivales III, 2, 2; 649c

B 77-78 /2 = Theofrastos, De caus. plant. I, 13, 2 (př. K. Svoboda)

(...)

Stromy se stálým listím a stálými plody tam rostou,
pro vhodné ovzduší po celý rok nesou ovoce hojné.

B 79 /1 = Aristotelés, De generatione animalium I, 23; 731a 1

(...)

Takto především velký strom olivy vajíčka snáší.

B 80 = Plútarchos, Quaestiones conv. V, 8, 2-3; 683d

(...)

Pročpak tak pozdě dozrává [marhan] a proč je tak hojná v jablku šťáva.

B 81 /1 = Plútarchos, Quaest. natur. 2; 912c (př. K. Svoboda)

(...)

Vínem pak voda z kůry se stává, jež zkysala v dřevě.

B 82 = Aristotelés, Meteorologica IV, 9; 387b 4 (př. K. Svoboda)

Totěž jsou vlasy a listy i ptáků přehusté peří,
jakož i šupiny, které se rodí na silných údech.

B 83 = Plútarchos, De fort. 3; 98d (př. K. Svoboda)

(...)

... zato však ježkům
na zádech ostny tvrdé se ježí a ostré jak šípy.

B 84 (př. K. Svoboda)

Jako když někdo hodlá ven vyjít a na zimní noc si
uchystá světlo, září to jasně žhoucího ohně,
zapáliv svítilnu, která je chrání před všemi větry,
tu ona rozptýlí snadno dech větrů vanoucích zevšad,
světlo však vyskočí ven, neb daleko jemnější bývá,
na cestu paprsky svými pak svítí neúnavnými:
stejně tak tehdy v blány byl uzavřen pradávňý oheň,
jakož i v závoje jemné a za zornicí se skrýval.
Oněmi závoji vedly skrz naskrz průduchy krásné,
které zadržovaly sic vodu rozlitou kolem,
oheň však pouštěly ven, neb daleko jemnější bývá.

B 84 /1 = Aristotelés, De sensu 2; 437b 23

B 84 /2 = Alexandros, In De sensu p. 23, 8 Wendland

B 85 = Simplikios, In Physica 331, 3 (př. K. Svoboda)

(...)

Plameni laskavému [očím] se málo jen dostalo země.

B 86 = Simplikios, In De caelo 529, 21

Vyjádril se však také o vzniku těchto tělesných očí [tělesných očí z těchto živlů?], když říká:

Neúnavné oči z nich upevnila Afrodité.

B 87 = Simplikios, In De caelo 529, 24

A kousek dál:

Milostnými tak nehty je [oči] utvořila bohyně Lásky.

B 88 /1 = Aristotelés, Poetica 21; 1458a 4

(...)

... z obou [očí] vzniká jediný pohled.

B 89 = Plútarchos, Quaestiones natur. 19; 916d (př. K. Svoboda)

(...)

Poznav, že od všeho výtoky jsou, co na světě vzniklo...

B 90 (př. K. Svoboda)

Sladké tak chytalo sladké a hořké k hořkému spělo,
na trpké vstoupilo trpké a horké na horkém jelo.

B 90 /1 = Plútarchos, Quaestiones conviv. IV 1, 3; 663a

B 91 = Alexandros, Quaest. II, 23

Voda:

S vínem ... voda spíše se druží, s olejem však nikdy
nechce se spojit.

B 92 = Aristotelés, De generatione animal. II, 8; 747a 34

[Mezek je]

... jako měď smíšená s cínem.

B 93 = Plútarchos, De defectu orac. 41; 433b (př. K. Svoboda)

(...)

S modravým plátnem mísí se paprsek jasného červce.

B 94 = Plútarchos, Quaestiones natur. 39 (př. K. Svoboda)

Černá barva, jež na dně je řeky, ze stínů vzniká,
rovněž v jeskyních dutých je možno barvu tu vidět.

B 95 = Simplikios, In De caelo 529, 26

(...)

když se [oči] rodily v dlaních Kypřanky, poprvé se pojily v celek.

B 96 (př. K. Svoboda)

V kadlubech krásně vypuklých vzala pak půvabná Země
z rukou zářící Nestidy dva díly z osmi a čtyři
od Héfaista; z toho hned bílé povstaly kosti,
které Harmonia svým lepem spojila krásně.

B 96 /1 = Simplikios, In Physica 300, 19

B 98 /1 = Simplikios, In Physica 32, 3 (př. K. Svoboda)

(...)

Jakmile Země kotvy své spustila v přístavu Lásky,
v poměru zhruba stejném se ihned setkala s nimi,
s Hefaistem i s vláhou a s jasně zářícím vzduchem,
ledaže o málo větší snad byla neb o něco menší;
z toho se zrodila krev a rozličné druhy též masa.

B 99 = Theofrastos, De sens. 9 (A 86)

[O uchu:]

... zvonec. Masitá větev.

B 100 (př. K. Svoboda)

Takovým způsobem vzniká pak u všech vdech a zas výdech:
u všech na vnějšku těl jsou rozpjaty trubice z masa,
mající nemnoho krve, a tam, kde se trubice ústí,
povrch kůže je těsnými brázdami provrtán veskrz,
takže je uvnitř ukryta krev, ale vzduchu je cesta
ražena průduchy. Kdykoli krev se odvalí odtud,
ihned šumící vzduch se přizione přívalem prudkým;
když však vskočí krev zpátky, tu vzduch zas vyvane všečen.
Stejně jako když dívka si s měděnou násoskou hraje:
jakmile přiloží k sličné své ruce jejího hrdla
ústí a celou ji vnoří pak do jemné, stříbřité vody,
nevstoupí žádná vláha v tu nádobu – neboť jí brání
tíže vzduchu, jenž ze vnitřku padá v otvory těsné –,
až zase dívka hustý proud vzduchu uvolní; tehdy
s odchodem vzduchu vnikne tam vody příslušná míra.
Stejně je tomu i tehdy, když zabírá násosky spodek
voda a lidskou kůží je ucpáno ústí i hrdlo:
z vnějšku do nitra žene se vzduch a zdržuje vláhu
u brány šumného síta, neb hladinou vody on vládne,
až ona pustí zas ruku a opačným směrem než dříve
s příchodem vzduchu vyjde hned vody příslušná míra.
Stejně je tomu i s jemnou krví, jež řine se údy:
jakmile spěchajíc zpátky se vžene do nitra, ihned
v prudkém přívalu vzdušný proud tam sestoupl za ni;

B 100 /1 = Aristotelés, De respiratione 7; 473a 15

B 100 /2 = Aristotelés, De respiratione 7; 473b 1

B 101 (př. K. Svoboda)

Úlomky zvířecích údů pes hledá nozdrami svými,
kolik jich nechalo z noh svých zvíře na jemné trávě.

B 101 /1 = Plútarchos, De curios. 11; 520e

B 102 = Theofrastos, De sensu 31 (A 86)

Všemu se dostalo takto i dechu i zápachu stejně.

B 103 = Simplikios, In Physica 331, 10

(...)

Takto již z vůle Tyché je všechno nadáno myslí.

B 104 = Simplikios, In Physica 331, 13

A kousek dál [píše o vzniku mysli]:

a pokud nejřidší [věci] se při pádu setkaly právě ...

B 105 = Pofyrios, De Styge in: Stobaios, Anthologium I, 49, 53; 424, 14 W. (př. K. Svoboda)

(...)

V proudech krve, jež vstříc nám skáče, přebývá srdce
tam, kde je myšlení, jak to u lidí zpravidla sluje,
neboť u lidí krev kolem srdce je myšlením jejich.

B 106 (př. K. Svoboda)

vždyť podle stavu těla přec rozumnost člověku roste.

B 106 /1 = Aristotelés, De anima III, 4; 427a 21

B 106 /2 = Aristotelés, Metaphysica IV, 5; 1009b 17

B 107 = Theofrastos, De sensu 10 (A 86; př. K. Svoboda)

neboť z [kořenů] těchto je svorně spojeno všechno,
těmito lidé myslí a radost mají i smutek.

B 108 (př. K. Svoboda)

Do jaké míry lidé se mění, do té jim ve snu
přichází myšlení jiné...

B 108 /1 = Aristotelés, *Metaphysica* IV, 5; 1009b 17-22

B 108 /2 = Aristotelés, *De anima* III, 3; 427 a 24

B 109 (př. K. Svoboda)

Zemí vidíme zemi a vodou vidíme vodu,
vzduchem zas božský vzduch a ohněm ničivý oheň,
lásku vidíme láskou a svár zas žalostným svárem.

B 109 /1 = Aristotelés, *De anima* I, 2; 404b 8

B 109 /2 = Aristotelés, *Metaphysica* III, 4; 1000b 5

B 110 (př. K. Svoboda)

Vložíš-li tato má slova v svou pevnou mysl a vlídně,
s čistým úsilím po všechen čas na ně hleděti budeš,
nejenom po celý život tě budou provázet všechna,
nýbrž získáš i mnoho z nich jiného, jelikož sama
vrůstají do nitra člověka tak, jak je povaha jeho.
Pakli po jiných věcech ty zatoužíš, jaké jsou lidem
obvyklé, nesčíslné a ubohé, otupující,
tu tebe ihned slova ta opustí v oběhu času,
protože touží, aby se vrátila k vlastnímu rodu,
neboť to věz, že všechno má rozum a v myšlení podíl!

B 110 /1 = Hippolytos Rom., *Refutationes* VII, 29; p. 214 W.

B 111 /1 = Díogenés Laertios, *Vitae philosophorum* VIII, 58-59 (e Satyro) (př. A. Kolář)

Jeho žákem prý byl Gorgiás z Leontin, muž vynikající v řečnictví, jenž zanechal též *Učebnici rétoriky*. O něm praví Apollodóros v *Kronice*, že žil 109 let. Podle Satyra Gorgiás tvrdil, že byl sám u toho, když Empedoklés prováděl kouzla. Ale i sám Empedoklés to prý vyznává, jakož i mnoho jiných věcí ve svých básních, když praví:

Dovíš se o lécích, které jsou ochranou před zlem a stářím,
protože jedině tobě mám v úmyslu toto vše svěřit.
Nezdolných větrů též utišíš sílu, které se prudce
ku zemi ženou a dechem svým veškeré osení ničí;
avšak budeš-li chtít, zas mírné přivedeš vánky.
Učiníš z černého deště počasí suché, jež lidem
přišlo by vhod, a naopak učiníš z letního sucha
přívaly živící stromy, jež z oblohy prouditi budou.
Dokonce vyvedeš z podsvětí sílu mrtvého muže.

B 111 /2 = Kléméns Alex., *Stromata* VI, 30, 1-2 (cfr. A 14) 2 (př. Miroslav Šedina; cfr. A 14)
Empedoklés z Akragantu byl zván „Přemožitelem větru.“ Vypráví se o něm, že když se jednou od akragantské hory zvedl vítr, který obtěžoval místní obyvatele, byl zdrojem nemocí a způsoboval dokonce neplodnost jejich žen, podařilo se ho Empedokleovi utišit.

(2) Proto také sám píše ve svých verších:

Sílu nezdolných větrů též zadržíš, které se prudce
na zemi řítí a lidem tím všechno osení ničí,
ale budeš-li chtít, zas v náhradu přivedeš vánky.

B 112 /1 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* VIII, 62 (= A 1, 62)

Přátelé, kteří bydlíte ve velkém městě při plavém Akragantu
na akropoli, dbalí šlechetných dobrých činů a neznalí špatnosti,
úctyhodné útočiště cizinců, buďte zdraví!
Já k vám přicházím jako nesmrtelný bůh, ne už jako člověk,
a u všech docházím pocty, jak se sluší,
zdobí mne kvetoucí věnce a stužky.
Kdykoli přijdu v kvetoucím městě

k mužům a ženám, uctívají mne. Po tisících pak za mnou táhnou,
aby viděli stezku k prospěchu.

Jedni žádají věštby, druzí zas kvůli všelikým nemocem,
aby slyšeli spásný výrok,
těžkými bolestmi dlouho mučení.

B 112 /2 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum VIII, 54

Že pocházel z Akragantu na Sicílii, to sám říká na začátku *Očišťování*:

Přátelé, bydlící ve velkém městě u Akragantu
žlutého, u akropole.

(cfr. Diodóros XIII, 83)

B 112 /3 = Kléméns Alex., Stromata VI, 30, 3

A [Empedoklés] dodává, že jej následují ti, „kdo žádají pro sebe věštby“, a ti, „kdo kvůli těžkým nemocem již dlouho trpí“.

B 113 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos I, 302

Ale proč se tím zabývám, jako kdybych dělal něco důležitého,
když vynikám nad zcela ubohými smrtelnými lidmi?

B 114 = Kléméns Alex., Stromata V, 9, 1 (př. Matyáš Havrda)

Vřelými slovy lze pochválit básníka z Akragantu, který opěvuje víru těmito slovy:

Dobře to, přátelé, vím, že ve slovech, která zde říkám,
skrývá se pravda. Velikou strážej však působí lidem,
marný je nápor, s nímž na jejich mysl doráží víra.

B 115 /1 = Hippolytos Rom., Refutatio VII, 29, 14-23 Marcovich; p. 212 W.

Je výrok Nutnosti a prastarý rozsudek bohů,
věčný, pevně zpečetěný mocnou přísahou:

B 116 = Plútarchos, Quaestiones conviv. IX, 5; 745c

Charis nenávidí tíživou Nutnost.

B 117 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum VIII, 77; Hippolytos Rom., Refutatio I, 3 (A 31)

Neboť já už byl kdysi chlapcem i dívkou,
též němou rybou, skokem se z moře vymršťující.

B 118

Naříkal jsem a plakal, když jsem spatřil [toto] nezvyklé místo.

B 118 /1 = Kléméns Alex., Stromata III, 14, 2

Naříkal jsem a plakal, když jsem spatřil [toto] nezvyklé místo.

B 119

Z jaké pocty [jsem klesl] a jak velké blaho opustil... [mezi lidmi teď žiji].

B 119 /1 = Kléméns Alex., Stromata IV, 13,1 (př. V. Černušková)

Pokušitele přitom podle mého soudu neuráží, ale vychovává jej a ukazuje mu,

„jakou čest a obrovské štěstí,“

jak říká Empedoklés, opustil, aby přišel sem na svět pobývat spolu se smrtelníky.

B 120 = Porfyrios, De antro nymph. 8; 61, 19 Nauck

Přišli jsme do této klenuté jeskyně...

B 121

... nevlídné místo,

kde Vražda, Hněv i zástupy dalších Pohrom,

vysušující nemoci, účinky Hnití i výtoky

Zhouby po louce sem a tam bloudí v temnotách.

B 121 /1 = Hieroklés, In aureum carmen 24 Köhler

B 121 /2 = Synésios, De provid. 1 (66, 1213a Migne)

B 122 (př. K. Svoboda)

Byla tam Chthonié i Sluneční panna, hledící v dálku,
byla tam krvavá Půtka i Shoda se zrakem vážným,
byla tam také Krása i Ošklivost, Hbitost i Lenost,
dále Pravdivost milá a Nejasnost s černými vlasy.

B 122 /1 = Plútarchos, De tranq. an. 15; 474b

B 123 (př. K. Svoboda)

Roditelka a Záhuba s ní, pak Spící a Bdící,
Hybatelka i Rovnost a Vznešenost, zdobená věnci,
vedle ní Špína, Hlasná a Mlčící. (...)

B 123 /1 = Cornutus Lucius Aeneus, De natura deorum, p. 30 Lang (Epidrom. 17)

B 124 /1 = Kléméns Alex., Stromata III, 14 (sec. B 125)

A na dalším místě:

Běda, ó ubohý rode smrtelníků, běda,
z takových svárů a vzdechů jste vzešli!

B 125 = Kléméns Alex., Stromata III, 14

A ještě:

ze živých bytostí činí mrtvé, střídaje tvary,
[a z mrtvých živé...]

B 126 /1 = Plútarchos, De esu carn. 2. 3; 998 c

B 126 /2 = Porfyrios in: Stobaios, Anthologium I 49, 60 (I 446, 7 W.)

Odívá [duše] zcela podivným šatem z masa.

B 127 = Aelianus Claudius, De natura animalium XII, 7

Mezi zvířaty se stanou horskými lvy, na zemi spícími,
mezi listnatými stromy zase vavřínem.

B 128

Nebyl u nich bohem Arés ani bitevní Poplach,
ani král Zeus, ani Kronos, ani Poseidón,
nýbrž královna Kypřanka...
Ctili ji a usmiřovali sochami,

B 128 /1 = Porfyrios, De abstinentia II, 20

B 129 = Porfyrios, Vita Pyth. 30

Přebýval mezi nimi nadevše učený muž,
který získal největší bohatství myšlenek,

B 130 = Schol. Nic. Ther. 452; p. 36, 22

Všechna zvířata byla krotká a lidem přítulná,
zvířata stejně jako ptáci, neboť přátelské smýšlení [ve všem] plálo.

B 131 = Hippolytos Rom., Refutatio VII, 31; p. 216 W. (př. K. Svoboda)

(...)

Bylo-li dřív ti již milé, by kvůli někomu z lidí,
nesmrtelná ty Múso, můj záměr prošel tvou myslí,
nuže mně modlícímu se znovu zas, Kalliopeio,
pomoci přispěj, chci-li teď o bozích dobrou řeč počít.

B 132 = Kléméns Alex., Stromata V, 140

Šťastný je ten, kdo poklad božského myšlení získal,

ubožák ten, kdo o bozích zastává domněnky temné.

B 133 = Kléméns Alex., Stromata V, 81

O božství totiž platí, co praví básník z Akragantu:

Nelze je přiblížit tak, aby očím na dosah bylo,
nebo je rukama vzít a vést je po hlavní cestě,
kudy se do lidské mysli nejsnáze dostane víra.

B 134 (př. K. Svoboda)

Vždyť přece údy nejsou mu lidskou zdobeny hlavou,
vždyť přece ani od zad mu neroste dvojité větve,
nemá též nohou, ni hbitých kolen, ni temného údu,
nýbrž je jedině svatou a zcela nadlidskou myslí,
která myšlenkou rychlou se řítí po celém světě.

B 134 /1 = Ammónios, In De interpretatione 249, 1 Busse

B 135

avšak všemocný zákon se prostírá v šíři i v dáli
éterem širokovládným a jasem vesmírným vůkol.

B 135 /1 = Aristotelés, Rhetorica I, 13; 1373b 6

(...)

Avšak všemocný zákon se prostírá v šíři [i v dáli]
aithérem širokovládným a nesmírnou září [vůkol].

(...)

B 136 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos IX, 127

Neustanete již se zlořečeným vražděním?
Nebudete se již vzájemně drásat s lhostejnou myslí?

B 137

B 137 /1 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos IX, 129

Vlastního syna, který změnil podobu, pozvedne hloupý otec,
zařízne a přitom se modlí.

B 138 = Aristotelés, Poetica 21; 1457b 13

Vyčerpav kovem duši...

B 139 = Porfyrios, De abstinentia II, 31

Běda mi, že mne nelítostný den nezničil dříve,
nežli mi ke rtům přišla ta myšlenka na strašný pokrm.

B 140 = Plútarchos, Quaestiones conviv. III 1, 2; p. 646d

... zcela se zdržet listí vavřínu.

B 141 /1 = Gellius IV, 11, 9

(...)

Neblazí, zcela neblazí, dejte ruce pryč od bobů!

(...)

B 142

Nepřijme jej ani krytý dům bouřného Dia,
ani zas Hádův...

B 142 /1 = Voll. Herc. N. 1012 col. 18 (coll. alt. VII, fol. 15)

B 143 /1 = Theón Smyrn., De utilitate mathematicae 15, 7 Hiller

(...)

Z pěti pramenů vyřízni [vodu?] nezdolným kovem...

(...)

B 144 = Plútarchos, De coh. ira 16; 464b

(...)

... zprostit se špatnosti.

B 145 = Kléméns Alex., Protrepticus II, 27

Protože těžkými hříchy jste stále zmateni v duši,
nikdy nezbavíte [své] srdce žalostných strastí.

B 146 = Kléméns Alex., Stromata IV, 150, 1

Rovněž Empedoklés tvrdí, že duše moudrých lidí se stávají bohy. Píše:

Nakonec jsou věštcí, básníci a lékaři
nejpřednější z lidí, co obývají zemi.
Z nich povstávají ti nejctihodnější bohové.

B 147 = Kléméns Alex., Stromata V, 122, 3 (př. Matyáš Havrda)

Pokud budeme žít čistě a spravedlivě, budeme šťastni již zde, a ještě více, až odsud odejdeme,
protože nebudeme mít blaženost jen po nějaký čas, ale budeme moci spočinout ve věčnosti,

u téhož krbu i stolu s dalšími nesmrtelnými,
zbaveni podílu na lidských strastech a nezničitelní,

jak čteme v Empedokleově filosofické básni.

B 148, 149, 150 = Plútarchos, Quaestiones conviv. V, 8, 2; 683e

... zemitost kolem smrtelníka. Vzduch (...). Mnohokrevná játra.

B 154 = Plútarchos, De esu carn. I, 2; 993c (př. K. Svoboda)

(...)

Slunce nemělo ještě svou dráhu stálou a přesnou,
nebylo rozhraním jitra a večera, nešlo též kolem.
ročními dobami věnčíc svou dráhu plnými plodů,
plnými květů; zemi se dalo příkoří...

(...)

B 155 = Diogenés Laertios, Vita philosophorum VIII, 43

[Pýthagorás] měl také syna Télauga, jenž po otci převzal školu a podle některých byl učitelem Empedoklea. Hippobotos aspoň připisuje Empedokleovi slova:

Télaugu, slavný Pýthagorův a Theanin synu!

B 156 = Diogenés Laertios, Vita philosophorum VIII, 60

Složil na něho [Empedoklés na Pausania] i epigram:

Lékaře Pausania, Jenž Anchitových je synem,
potomka Asklépiova, Gela vlast vychovala.
Mnoho on mužů, jež soužily nemoci strastiplné,
ze sídla Persefonina zachránil uměním svým.

B 157 = Diogenés Laertios, Vita philosophorum VIII, 65 (= A 1,65; př. A. Kolář)

Empedoklés vystoupil a zmařil mu to. Mimo jiné poukázal na rovnost a dal i takovouto otázku:
„A jaký nápis máme dát na pomník? Třeba takovýto (B 157):

Velký z Velkého města, syn Velkého, velký lékař
leží tu na Velkém Vrchu, veliké otčiny syn.”

Někteří uvádějí druhý verš takto:

Na Vrchu Velkém velmi kryje ho velký hrob.
Podle některých autorů je tento epigram od Simónida.